

MANAGEMENTUL RISCURILOR BANCARE ÎNCOTRO?

Prof. dr. Marin OPRÎTESCU
Prep. drd. Alina Georgiana IACOBESCU
Universitatea din Craiova

Abstract. *The implementation of Basel II supposes a series of important challenges both for the credit institutions – the adjustment of the risk management and of the information system, the training of the personnel, the obtainment of the data bases, etc – and for the National Bank of Romania – the adaptation of the surveillance process, the elaboration of a new regulation frame, the training of the personnel, etc. In this context, expected changes will undoubtedly generate, profound mutations in the architecture of the Romanian bank market. We propose ourselves this way to identify the strong points but also the weak ones of the Romanian banking system and also the possible action ways for a performant risk management.*

1. Considerații generale

În cadrul economiei globalizate a noului început de mileniu, băncile se confruntă cu numeroase provocări, îndeosebi cu concurența sporită și pericolul diminuării cotei de piață, context în care se impun noi căi de acțiune.

În consecință, comunitatea bancară internațională a instituit prin Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel, un for metodologic menit să asigure consolidarea sistemelor naționale de supraveghere bancară și mobilizarea țărilor pentru cooperare în cadrul unui sistem unitar de supraveghere bancară pe plan mondial.

Prezenta lucrare își propune să abordeze mutațiile profunde induse de Acordul Basel II din perspectiva managementului riscurilor bancare.

2. Managementul riscurilor în pragul integrării în UE

Maturizarea treptată a sistemului bancar a condus la creșterea complexității activității bancare. Trecerea la supravegherea bazată pe risc a fost rezultatul firească a consolidării procesului de monitorizare a sectorului bancar, cu accent pe identificarea și comensurarea riscului de credit, de piață, operațional și reputațional, riscuri care odată cu restructurarea sectorului bancar

și cu evoluția puternic ascendentă a activității bancare și a economiei în general nu au mai avut un impact major asupra situației patrimoniale și imaginii instituțiilor de credit.

Conform Raportului de Stabilitate Financiară realizat de BNR, implementarea Basel II presupune o serie de provocări importante atât pentru instituțiile de credit - ajustarea managementului riscului și a sistemului informatic, pregătirea personalului, obținerea bazelor de date etc. - cât și pentru Banca Națională a României - adaptarea procesului de supraveghere, elaborarea noului cadru de reglementare, pregătirea personalului etc.

În acest context, *schimbările așteptate vor genera fără îndoială, mutații profunde în arhitectura pieței bancare românești și, firesc, compatibilizarea sistemului bancar național cu sistemele specifice celorlalte state membre ale UE. De fapt, unele dintre ele se evidențiază ca puncte tari ale sistemului bancar românesc și au început deja să prindă contur (tab. nr. 1):*

◆ astfel, prin politica promovată, BNR a creat *un sector format din bănci din ce în ce mai puternice, capabile să asigure o intermediere financiară pe criterii de eficiență*, în care segmentul bancar privat devine preponderent.

Creșterea ponderii băncilor cu capital majoritar străin este benefică, constând în creșterea concurenței în

sistemul bancar, cu un posibil impact favorabil asupra ratelor dobânzilor la credite, dar pot apare și efecte negative, întrucât, prin accesarea finanțării externe

sau acordarea de credite în valută, politica monetară promovată de BNR să fie pe aceste segmente mai puțin eficace;

Tabelul nr. 1. Indicatori structurali ai sistemului bancar românesc

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bănci comerciale, din care:	33	31	30	32	33	31
Bănci cu capital majoritar de stat, din care:	3	3	3	2	2	2
- deținute direct de Ministerul Finanțelor Publice	1	1	1	1	1	1
- deținute direct de AVAS	2	2	2	1	1	1
Bănci cu capital majoritar privat, din care:	30	28	27	30	31	29
- cu capital majoritar autohton	6	4	6	7	7	3
- cu capital majoritar străin	24	24	21	23	24	26
Sucursale ale băncilor străine	8	8	8	7	6	7
Sistemul bancar în ansamblu	41	39	38	39	39	38
CREDITCOOP	-	-	1	1	1	1

Sursa: Banca Națională a României, Romanian Banking System, 2006, p.2

◆ totodată, *expunerea la risc a sistemului bancar poate fi evidențiată și prin evoluția principalilor indicatori*

financiari și de prudență bancară, prezentați în tabelul nr. 2 și figura nr. 1, care relevă următoarele aspecte:

Tabelul nr. 2. Evoluția indicatorilor de adecvare a capitalului

INDICATORI	12/31/ 2001	12/31/ 2002	12/31/ 2003	12/31/ 2004	12/31/ 2005	12/31/ 2006
1 Raport de solvabilitate 1 (>12%)	28.80	25.04	21.09	20.55	20.97	17.25
2 Raport de solvabilitate 2 (>8%)	26.21	22.93	18.11	-	-	-
3 Rata capitalului propriu	12.11	11.60	10.89	8.88	9.13	8.26
4 Rata generală de risc	39.73	42.90	50.57	46.83	47.48	52.73
5 Credite restante și îndoielnice / Total credite (Valoare netă)	0.72	0.43	0.31	0.29	0.20	0.18
6 Credite restante și îndoielnice / Total active (Valoare netă)	0.32	0.23	0.22	0.18	0.12	0.14
7 Credite restante și îndoielnice / Capitaluri proprii	2.66	1.97	2.04	2.05	1.35	1.64
8 Rata riscului de credit	2.54	1.10	3.37	2.87	2.62	2.82
9 ROA (Profit net/ Total active)	3.10	2.64	2.21	2.04	1.65	1.35
10 ROE (Profit net/ Capitaluri proprii)	21.79	18.27	15.64	15.58	12.64	10.83

Sursa: Banca Națională a României, Romanian Banking System, 2006, p.83

• *îmbunătățirea substanțială a celor doi indicatori de rentabilitate ROA și ROE, în perioada 2001-2006, maximul atingându-se în 2001. În 2004 și 2005 rentabilitatea activelor a fost mult mai mică decât în anul anterior, profitul fiind generat de existența unui factor exogen, rata dobânzii de intervenție a BNR. De*

asemenea creșterea profitabilității băncilor a fost stimulată și de un proces de capitalizare agresiv ce a permis extinderea segmentelor de afaceri, (inclusiv a celor extrabilanțiere) și a produselor de trezorerie și furnizarea de soluții moderne de management al riscului pentru clienți;

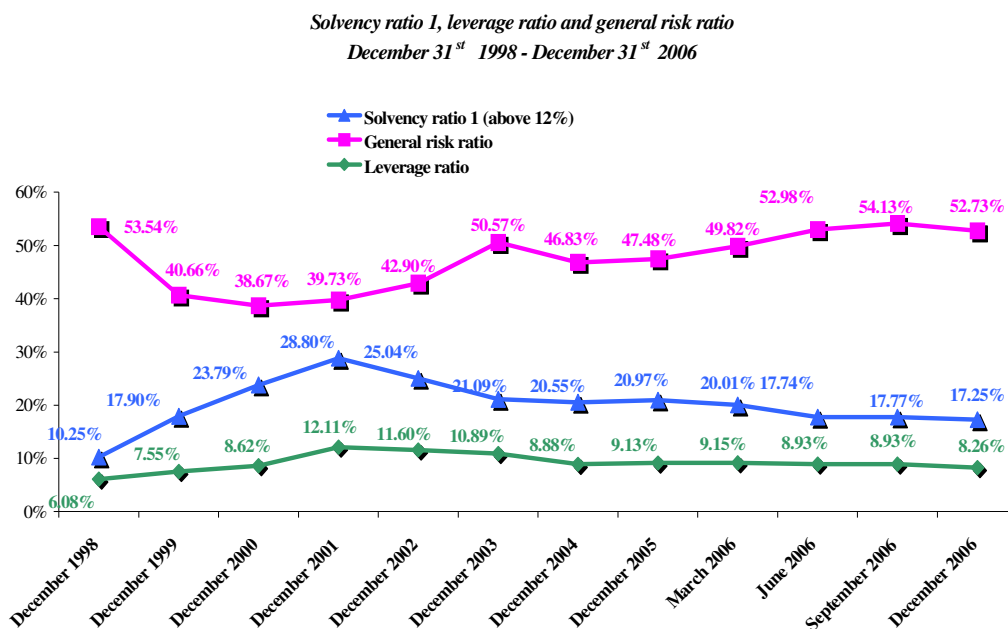
- *solvabilitatea a cunoscut o ușoară scădere începând cu anul 2002, care însă nu pune problema atenuării creditării, ci: oscilația redusă în jurul valorii de 20% s-au putea datora influenței normelor BNR care determină băncile să fie mai atente în procesul de creditare a populației;*

- *în perioada 2001-2006, indicatorul „credite neperformante raportate la total active”, se menține la*

niveluri normale, subunitare, specifice oricărui sistem bancar;

- *considerăm că lichiditatea bancară în România este ridicată, mult deasupra nivelurilor minime obligatorii. Sectorul instituțiilor financiare non-bancare (IFN) este subdezvoltat, însă posedă un potențial de creștere considerabil. Riscurile sistemice sunt mici, având în vedere dimensiunile reduse ale sectorului.*

Figura nr. 1. Evoluția raportului de solvabilitate (>12%), a ratei generale de risc și a ratei capitalului propriu în perioada 1998 –2006

Sursa: Banca Națională a României, Romanian Banking System, 2006, p.87

Având în vedere că aproximativ 30% din venitul net bancar este generat din plasamentele la BNR, este evident că profitabilitatea de ansamblu a sistemului bancar și a băncilor va fi amenințată de schimbările radicale din structura veniturilor. Astfel, și băncile vor trebui să crească „productivitatea” nu numai prin creșterea împrumuturilor, dar și printr-o diminuare a cheltuielilor;

- ◆ *dinamica activității de creditare și calitatea creditelor, indicatorii de prudențialitate – rata solvabilității înaltă, nivelul gestionabil al creditelor*

neperformante (sub 1% din portofoliul de credite al băncilor) - indică un risc de credit redus la nivelul sistemului bancar și o rezistență considerabilă a acestuia la șocuri;

- ◆ *riscul operațional a fost în permanență în atenția băncilor, fiind generat în special de carențele sistemului informațional, monitorizarea deficitară a clientelei, fluctuații mari de personal sau neraportarea în totalitate a informațiilor privind tranzacțiile suspecte, cu posibile repercusiuni asupra imaginii băncii în cauză;*

◆ *riscul ratei dobânzii* este relativ minor în condițiile în care creditele pe termen scurt sunt preponderente, iar cele pe termen mediu și lung sunt acordate cu o dobândă variabilă. Totodată, ratele dobânzii practicate de bănci constituie surse de finanțare a riscului de rată a dobânzii, în eventualitatea producerii lui. Considerăm că, modificarea creditelor acordate în favoarea celor pe termen mediu și lung, precum și reducerea spread-ului de dobândă vor determina o altă dimensiune acestui tip de risc. Conform prognozelor specialiștilor cea mai puternică îngustare a spread-ului dintre dobânzi se va produce în 2007 când acest indicator se va reduce cu 4,5 puncte procentuale datorită temperării activității de creditare;

◆ *riscul de contaminare pe piața interbancară* este nesemnificativ întrucât plasamentele de pe piața interbancară au fost orientate înspre banca centrală, iar riscurile adiacente (risc valutar, risc de rată a dobânzii și risc de credit) înregistrează un nivel redus.

Totodată, se poate afirma că vulnerabilitatea sistemului bancar românesc la riscurile financiare a fost testată cu modele de tip *stress tests*, teste care au pus în evidență *stabilitatea sistemului bancar, o lichiditate corespunzătoare și o capitalizare adecvată*;

◆ *îmbunătățirea graduală a indicatorilor de prudență bancară* este rezultatul concentrării băncii centrale asupra laturii calitative a supravegherii și a creșterii economice susținute începând cu 2000. Trendurile pozitive ale acestora au fost susținute și de creșterea nivelului de capitalizare a sistemului bancar (gradul de capitalizare a sistemului bancar a crescut în termeni reali cu 12,5% în anul 2004 față de 2003) și de consolidare a poziției băncilor cu capital străin în structura sectorului bancar, cu toate că rentabilitatea activelor a fost în 2004, 2005 și 2006 mult mai mică decât în anul anterior (vezi tabelul nr. 2), profitul fiind generat de existența unui factor exogen - rata dobânzii de intervenție a BNR.

Având în vedere că doar patru bănci de pe piață au rentabilitatea activelor corespunzătoare standardelor de eficiență și anume: BRD – 36%, BCR – 19%, RZB - aproximativ 10%, HVB Țiriac 23% și se apropie de standardele altor bănci europene cum sunt Societe Generale din Franța – 23%, PKO Polonia - 23%, OTP Ungaria – 31%, în România sunt prea multe bănci comerciale în timp ce în Franța, într-o piață foarte dezvoltată, activează doar 8 bănci foarte puternice. În același context, integrarea României în Uniunea Europeană nu va aduce pentru piața bancară schimbări majore și nici amenințarea unei concurențe puternice din partea băncilor străine. Totuși, ar putea exista o concurență marginală din partea băncilor mari din UE, dar nu se vor acorda direct credite de consum în România de exemplu din Franța sau Germania sau alte țări cu sistem bancar foarte dezvoltat.

Având în vedere punctele tari prezentate, se întrevăd firesc și câteva **puncte nevralgice**, cum sunt:

■ *nivelul de intermediere redus*. Factorii care au favorizat obținerea acestui nivel redus al intermedierei pot fi:

- liberalizarea graduală a pieței valutare;
- întârzierea liberalizării contului de capital;
- falimentul unor instituții bancare care a amplificat neîncrederea populației în sistemul bancar;
- reforma graduală a politicii monetare care însă a avut și rezultate notabile, în sensul că economia națională și piața financiară românească au fost ferite de șocuri.

În opinia unor specialiști¹, gradul de intermediere financiară al economiei românești a fost de circa 25% din produsul intern brut (PIB) la finalul lui 2006 și reprezintă mai puțin de un sfert din gradul de intermediere financiară din UE, care era de 103,9% din PIB în 2005;

¹ Discurs al Governorului Mugur Isărescu, publicat în revista *Capital*, martie 2007

■ *accesul redus al băncilor comerciale în mediul rural* deși jumătate din populația țării trăiește la sate și nefructificarea de către bănci a cel puțin două resurse potențiale: transferurile financiare ale muncitorilor sezonieri români și fondurile nerambursabile puse la dispoziție de UE;

■ *valoarea redusă a depozitelor clienților la bănci* a căror valoare raportată la PIB atinge numai 26% /PIB, mult sub valoarea acestui indicator din celelalte țări din UE (90%), Europa Centrală și de Est (45%) sau chiar Bulgaria (40%). Astfel, depozitele corporatiste ating în România 15% din PIB, față de țările din UE unde acest indicator înregistrează o medie de 30%. Potrivit unor estimări UniCredit, depozitele agenților economici s-au majorat în 2005 cu 25%, ponderea lor în PIB urmând să ajungă la 19% în 2008 față de 15% în 2005. Această situație este consecința preferinței pentru consum care a fost stimulată atât de fenomenul inflaționist care a erodat puternic economiile populației, cât și de gradul de sărăcie al populației.

Astfel, *consolidarea băncilor românești în spiritul tratatului Basel II* reprezintă o condiție sine qua non a integrării în comunitatea bancară europeană și a participării la globalizarea activității bancare, ce poate avea loc numai în condițiile promovării unui management performant.

Într-o asemenea viziune, Banca Națională a României, în calitatea sa de arhitect al managementului activității bancare și-a fixat următoarele **obiective și căi de acțiune** privind implementarea Noului Acord:

- transpunerea în legislația primară și secundară a noilor cerințe prudențiale;
- dezvoltarea mijloacelor de supraveghere prudențială adecvate noului context;
- dezvoltarea sistemelor de management al riscurilor la nivelul instituțiilor de credit.

Strategia elaborată și acțiunile întreprinse pentru realizarea acesteia,

vizând, îndeosebi, aspectele calitative ale procesului de supraveghere, ar trebui să se concretizeze, în opinia noastră, în cel puțin următoarele:

- adaptarea la noile realități a normelor privind autorizarea bancară pentru a spori certitudinea că noii operatori pe piață vor fi stabili, că acționarii și echipele lor manageriale sunt calificate pentru rolurile lor, că au o bună reputație și că structura grupurilor în care se vor integra nu vor afecta calitatea activității de supraveghere exercitată de banca centrală;

- îmbunătățirea guvernantei corporatiste a băncilor, prin perfecționarea controlului asupra acționarilor, a metodelor utilizate de autoritatea de supraveghere și, nu în ultimul rând, a reglementărilor privind combaterea fenomenului de spălare a banilor;

- armonizarea reglementărilor privind riscul de insolvabilitate cu prevederile Basel II. În consecință, băncile vor trebui încurajate să-și dezvolte modele de rating intern. De asemenea, banca centrală va trebui să-și pregătească personalul pentru a fi în măsură să testeze modelele agreeate;

- evaluarea și armonizarea cu exigențele comunitare a reglementărilor privind expunerile mari și expunerile față de persoanele aflate în relații speciale cu băncile;

- îmbunătățirea normelor privind participațiile de capital, în scopul asimilării experienței băncilor comunitare, a precizării mai riguroase a limitelor aplicabile participațiilor de capital ale băncilor și a creării cadrului juridic necesar aplicării acestora pe bază consolidată;

- generalizarea supravegherii pe o bază consolidată, astfel încât să fie create premisele pentru evaluarea bancară a unui grup. În acest sens, considerăm necesară includerea în sfera de consolidare nu numai a grupurilor bancare, ci și a grupurilor formate din alte entități, cum ar fi companiile financiare și cele mixte;

- sporirea independenței autorității

de supraveghere, respectiv a băncii centrale, în vederea apropierii de nivelurile înregistrate în rândul băncilor comunitare;

- perfecționarea sistemului de rating bancar și avertizare timpurie - CAAMPL - prin introducerea unor noi criterii, capabile să asigure o mai mare acuratețe evaluărilor;

- remodelarea sistemului de supraveghere „on site” prin adoptarea metodologiei CAMELS și deplasarea centrului de greutate pe gestiunea riscurilor;

- o mai bună monitorizare a pieței bancare prin întărirea disciplinei. Nu trebuie neglijat unul din adevărurile esențiale ale economiei concurențiale și anume că piața include mecanisme care pot recompensa performanțele și sancționa comportamentul imprudent al băncilor. Tocmai de aceea, autoritățile trebuie să întărească disciplina de piață prin măsuri care să sporească numărul persoanelor care monitorizează băncile, precum și stimulentele necesare încurajării unui comportament adecvat. Totodată trebuie să promoveze disciplina de piață nu ca o alternativă la supraveghere, ci ca un complement al acesteia.

4. Concluzii

Putem concluziona că, după restructurarea de fond a activității de supraveghere bancară demarată în anul 1999, BNR a urmărit cu predilecție

sporirea eficienței acesteia care a condus la reducerea treptată a expunerii la risc a instituțiilor bancare, crearea unui sistem bancar sănătos și la creșterea încrederii populației în acesta.

Domeniul dinamic al riscurilor bancare determină modificarea rapidă a procedurilor, tehnicilor și modelelor uzitate în gestionarea eficientă a acestora, subliniind totodată că acestea nu pot elimina riscul, doar îl pot previziona și atenua. Din această perspectivă, indiferent de modelele utilizate în procesul de supraveghere, autoritatea monetară nu poate preveni falimentele bancare o criză bancară agresivă. Rolul ei este de a asigura cadrul legal în care este monitorizat și gestionat riscul.

Dilema, aceeași ca și în cazul celorlalte bănci comunitare, este: sunt suficient de puternice băncile românești încât să-și acopere costurile de implementare a noilor modele din profiturile realizate? Firesc, este greu de formulat un răspuns riguros în lipsa unor cercetări riguroase. Totuși, având în vedere evoluția indicatorilor ce definesc starea sistemului nostru bancar, credem că băncile noastre au parcurs pași semnificativi în direcția apropierii de restricțiile impuse de Basel II.

Considerăm, însă, că pașii următori, deși poate mai puțini, vor avea prin încărcătura lor un grad mai înalt de dificultate, grad amplificat după părerea noastră și de costurile aferente.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Allen, Linda; Boudoukh, Jacob; Sauders, Anthony	<i>Understanding Market, Credit and Operational Risk</i> , Blackwell Publishing, 2004;
Dănilă, Nicolae; Berea, Octavian	<i>Management bancar</i> , Editura Economică, București, 2000;
Nițu, Ion	<i>Managementul riscului bancar</i> , Editura Expert, București, 2000;
***	www.bnr.ro